

ÉRTELMISÉGIEK KÜLDETÉSE ITT ÉS MOST

H U Z S V Á R L Á S Z L Ó

Századunk utolsó évtizedeiben egyre gyakrabban tartottak találkozót a keresztény értelmiségiek szerte Európában, hogy megvitassák egyházuk állapotát ezen a vénültnek tűnő kontinensen. Általában könnyed biztonságérzet mutatkozott e találkozókon. Úgy viselkedtek a résztvevők, mint orvos egy olyan páciens ágya mellett, akinek a betegsége nem komoly ügy a modern orvostudomány számára: tudja, hogy betege kiállja a krízist. Az orvosok jóslatai azonban nem mindig válnak be: megjelenhet egy új vírus, és kérdésessé válhat a beteg megmaradása. Az említett könnyed biztonságérzetet, most, az ezredforduló előtti utolsó években egyszerre kétség kezdte felváltani: nyomasztó kérdések hangzanak el, részben suttogással, de fennhangon is: megmarad-e az egyház a maga kínjaiba belevénült Európában? Ezzel párhuzamosan a sajtó pontatlan fecsegéssel ír „kereszténység utáni korszakról”, „kereszténység nélküli humanizmusról”, „vallás nélküli kereszténységről”, és egyre feketébbre rajzolja az eget. De mint a sötét időkben történni szokott, megjelennek a jóakarató prédikátorok is, akik bátran szónokolnak hallgatóiknak, hogy a reményből kell élniük, s állítják, hogy a reményből meg lehet élni.

Örsy László, az *Úttalan utak Ura* című füzetében Megmaradunk-e alcím alatt a fenti gubanc feloldására az Apostolok Cselekedeteiből ismert bölcs Gamaliel rabbira hivatkozik, aki szerinte ma is csendesen derülne azokon a keresztényeken, akik merev arccal, savanyú kedéllyel küzdenek a megmaradásért, s újból elmondaná egyszerű bölcsességét: ha az egyház emberi eredetű, magától szétbomlik, bárkik is küzdenének fennmaradásáért. Ha meg Istentől való ez a közösség, minden bűbánatos vitézkedés nélkül is megmarad. Váratlan fordulattal tegyük fel a kérdést: lehet-e köze Gamaliel rabbi csendes derűjének a mi vajdasági „Megmaradunk-e?” kérdésünkhöz, s ha igen, minek alapján, kinek vagy kiknek a közreműködésével?

Szűkebb pátriánk térségeinek a határán belül eszmélődve elmondhatjuk: olyan korban élünk, amikor a körülöttünk tomboló szörnyűségek valamikép-

pen meghirdetik Isten halálát. Ezek vesztették el hitüket századunk borzalmas történései miatt, s újabb ezrek lelkéből aludt ki az utolsó két-három év során a reménykedés minden kínon átsegítő érzése. Legfájóbb, hogy ugyanekkor sok ezer ember vált a gyűlölködés rabszolgájává. Mindezzel párhuzamosan századunk egyben a vértanúk és a szentek százada is: a hitleri–sztálini örület csakúgy, mint napjainkban a bosnyákországi borzalmak sokak életéből csodálatos tanúvallomást építettek számunkra az élő Isten mellett. Sok ezer vértanú és hitvalló élete-halála fénysugárként előremutat; nemcsak napjaink emberét tölti be világosságával, hanem az eljövendő időkre is szól, amelyek, reméljük, éppen e század vajúdásaiból levonják a tanulságot, és szebbek, boldogabbak lesznek a mostaniaktól. Gondoljunk csak a sokat emlegetett Maximillian Kolbe atyára, aki önként vállalta az éhségbunker halálbüntetését többgyermekes börtöntársa helyett, amikor a Gestapo tizedelte a büntetőtábor lakóit. Itt idézhetjük a katolikus bosnyák nővérek tragédiáját is: nem egy helyen ablakon át vetették magukat a szerzetes nővérek a mélységbe, hogy megmeneküljenek meggyalázóiktól.

Irodalmi berkeinkben közismert a több évtizede papírra írt és szállóigévé vált két szóból álló gondolat, mely így hangzik: írástudók felelőssége. Az értelmiségiekre gondolok, köztük különösképpen a katolikus értelmiségiekre. Mielőtt kimondottan hozzájuk szólnék, engedtessek meg, hogy általánosságban kimondjam, és egyben testvéri üzenetképpen odaforduljak eszmélődésem minden olvasójához világnézeti vagy hitfelfogási állásfoglalásuktól függetlenül: az értelmiségieknek e mostani sorsdöntő hónapokban itt és most ki kell lépniük önmagukból, akarniuk kell többnek lenni önmaguknál, egyszerűen – szentté lenni. Egyfelől a nagyobb levés igényét kell érezniük magukban parancsolóan, másfelől kicsinységüket és tehetetlenségüket kell elviselniük anélkül, hogy belekeserednének a tehetetlenséggel járó lelki megfeszítettségbe. Így fogalmazott gondolatomat, kérem, éppen azok fogadják el és tegyék magukévá, akik bármi okból távolállónak érzik magukat a keresztény gondolatiságtól. Ne riadjanak vissza szavaimtól, ha azt kérem tőlük: akarjanak szentté lenni. Biztos vagyok abban, hogy máris egy hullámhosszon beszélgetünk: nem a templomi oszlopon díszelgő szoborszentek közé invitálok őket, hanem felelősségtudatukra kívánok apellálni. Édes anyanyelvünket beszélő népünknek, ahogyan a közelmúltban elhunyt Lőrincze mondaná, minden jajsza az értelmiségiek után kiált – és jaj ma annak a bánási és bácskai részeken élő magyar értelmiséginek, akinek az érdeklődési köre nem terjed túl önmagán. Az értelmiségiekre igenis fokozottan vonatkozik, hogy mi mindannyian őrzői vagyunk egymásnak (vö. Biblia, Ter, 4,9), másrészt az önmagunkba zárkózás mindig a rosszal való cinrosságot jelenti. Akit napjainkban nem foglalkoztat a személyi, a kulturális és a területi autonómia gondolatköre, továbbá aki napjainkban nem igyekszik jótékonykodó tevékenységet kifejteni a neki legmegfelelőbb helyen és módon, elsősorban az éleslátású tudományosság önnevelése síkján, az még mindig annak az önző anyagelviségnek a terében botorkál, amely sajnos nem bukott meg

az elméleti materializmus Marx Károly által fabrikált elképzelésével együtt. Végső ideje, hogy az értelmiségiek felülvizsgálják saját életmódjukat (és ne csak életfelfogásukat), és megkérdézzék maguktól, mi a jellemző magatartásukra: vajon csak a fogyasztói (termelői) társadalom tagjainak érzik-e magukat, és szívük bánatát egyedül az képezi-e, hogy az energiák jóval kevesebb részét fogyaszthatják 1994-ben, mint teheték ezt 1990-ben? (Nemrég olvastam valahol, hogy az északi félteke országaiban a 22 százalék ott élő népesség a világ energiáinak 70 százalékát használja fel. Egy svájci például e forrásokból negyvenszer annyit használ fel mint egy tanzániai.) A vajdasági értelmiségieknek végre (itt és most!) a termelői-fogyasztói társadalmiság szintje fölé kell emelkedniük. Tudatosítaniuk kell magukban többre hivatottságukat, prófétai küldetésüket, és messzemenően helytállni összefogásban, egységápolásban, egymás értékeinek a megbecsülésében – és mindezt azért, hogy népünk iránti szolgálatküldetésüket tudatosítsák, s mindezt úgy, hogy nélkülözésbe kényszerült kisemberek ezreivel maguk is vállalják a nélkülözést. Bizonyosra mondható, hogy az utóbbi néhány évben közülünk eltávozottak száma sokkal kisebb lehetett volna, ha a fiatal értelmiségiek lelkét ily értelemben felfogott szolgálatküldetési tudat hatja át. Ennek az építése azonban nagyon szerény keretekre zsugorodott az előbbi évek során, mert a gyakorló vallási életől történő elszakadás és a népi valláshagyomány tudatos pusztítása megtette a magáét. Öregapáinkat, szülikéinket nemcsak a „nincs” kényszere, hanem a természetes és keresztényi tudatú mérsékletesség erénye is őrizte a „húsfazék” istenítésétől. Az értelmiségiek komoly hányadát ily szempontból is készületlenül és teljes lelki szikkadtságban érte a többségiek keményöklű és ferdeségekkel terhelt nemzetieskedése.

Eszmélődésem során új bekezdésben írok néhány sort mind a bánásági, mind a bácskai részeken élő katolikus értelmiségiek címére, akik az eddig elmondottak ellenére kétségtelenül köztünk vannak, megfogva számban, de hűségüket illetően töretlenül. Közelebről vagy távolabbról kapcsolatba kerültek a II. Vatikáni zsinat gondolatosságával is, amely során egyházunk saját önarcúságát kívánta e kor követelményeinek megfelelően felfedni, újrarajzolni és messzemenően nyitottá tenni. Ennek keretében előtérbe került az öküme né jellegű irányultság. Bácskai-bánásági katolikusok és helvét hitvallásúak nem érzik magukat egymástól távolinak, tudják együtt átélni mint értelmiségiek szolgálatküldetésüket, s áll ez annak ellenére, hogy a tudatos és szervezett kapcsolatépítés még be sem indult köztük. Bizonyára nem tekintik megállapításomat sértő szándékúnak azok az értelmiségiek, akik a keresztény gondolatíságon kívülállónak tartják magukat, ha azt állítom, hogy a jézusi hit rádiuszán belüli értelmiségieknek még inkább ébreszteniük kell magukban a nagyobbá emelkedés igényét, másfelől még inkább tapintaniuk kell magukban kicsinységüket és tehetetlenségüket. Tudatosan az e két pólus közti megfeszítettségüket kell megélniük – és áldozatvállalási készségben elől járva, e feszültséget az „Isten és én” kapcsolat és „Atya-istengyermekség” kapcsolat egygyé válásában felol-

daniuk. Az ily öntudattal rendelkező keresztény értelmiségieknek nyugodt hitre, szolgálatra kész alázatra van szükségük. Az egyház és keresztény népünk (utóbbi: még ha már csak a szó legtágabb értelmében is az, ami), amely miatt aggodalmaskodnak, nemcsak az övéké, hanem sokkal inkább Krisztusé. Egyszerűen: nem egyedül az ő gondjuk-dolguk, hogy biztosítsák megmaradását. Ebben az ügyben nagyon régen megtörtént az eligazítás a Genezáreti-tó partján, amikor a Lélek kiáradt a Tizenkettőre. Isten nem hagyja el népét, gyönyörűsége a benne hívó emberrel lenni. És ki akadályozhatná meg Istent, hogy azt tegye, amiben kedve telik? Az következik-e ebből, hogy Istennek nincs szüksége segítségünkre megmaradásunkért? Nem pimaszság, ha kimondjuk: a világ jelenlegi rendjében nehezen boldogulna a mi munkánk nélkül. Kimondottan elvárja, hogy népünk (népe) élén hitvallók járjanak, s bár megmaradásunk az Ő visszavonhatatlanul kiáradó hűségétől függ, ezzel az értelmiségiek küldetészerepét nem kérdőjelezi meg. Közreműködésüket mélyen beleszótte gondviselő tervébe: prófétákat kíván támasztani, akik vállalják az együttjárást népükkel és népükért, az ezzel egybekapcsolódó netalán teljes nincstelenséget, a szenvedéseket és a mindehhez kapcsolódó lelki megaláztatottságot. És mindennek ellenére maradnak. Nem menekülnek el e sajátos mártíromságtól. Eligazodást mutatnak a házaselet és családtervezés sfkján, gyakorló keresztény mivoltukkal vallanak hitük erejéről, őrzik az őshonossági tudatot a kanyargó Tisza mindkét partján, és reményből élve remélni tanítják a reményvesztetteket a Szentlélekre hagyatkozva. Így válnak tudatosan kenyérfalattá a rájuk éhezõ kisemberek számára.

Betűim diplomás értelmiségiekkel segítenek párbeszédre. Szörnyűséges melléfogásnak tartanám, ha akár én, akár ők, valamit együtt elfelednénk: vannak diploma nélküli értelmiségiek is, akiknek netalán még a betűvetés is nehezükre esik, de nyugodt hitüknek és minden áldozatra kész szeretetüknek az erejében nagygyá növekedtek, keresztény családi otthonok magiszterei ők, józan élet- és gondolatvitelük láttán elszégyellhetjük magunkat, prófétai küldetésük és jelenlétük nem kevesebbet érõ a miénktõl. Ismerjük rájuk, nyújtunk nekik kezet.

Megmaradásunk sajátos értelemben rajtunk, értelmiségjeken áll. Küldetés-tudatunkat és szolgálatusunkat Isten és népünk egyaránt egyazon változtatban igényli: egyiküknek sincs szüksége nekikeseredett harcosokra. Kettejük igénye egészen más természetű: a Lélek gyöngéd ösztönzése által az értelmiségiektõl értelmet és bölcsességet, tanácsnyújtást és útmutató lelki erõsséget, tudományosságot és Isten-keresést várnak el, s nem utolsósorban a megtalált Isten iránti ragaszkodást (vö. Iz 11,1-4). Pál apostol idõszámításunk 50. esztendeje táján bizonyosan érezte a pogány világ szétmorzsoló súlyát maga körül, látta, amint az ránehezedik az akkor még rügykereszténységre. Mégsem beszél „túlélési problémákról”. Szíve-lelke teli volt a Feltámadott Úr látomásával, „szívét rabul ejtette Isten szeretetének az emberi történelemben kibontakozó misztériuma” (Örsy: *Úttalan utak Ura*, Prugg Verlag, Eisenstadt, 1971).

Maradjunk, hogy megmaradjunk – írtam a szabadkai püspökkel közösen közzétett pásztorlevelemben 1992 októberében. Elmondtam, hogy őseink, akik itt születtek, ezen a rónaságon, Isten akaratából hagyták örökbe számunkra ezt a világot, s benne azt a helyet, ahol élünk. Itt vagyunk jelen nép- és egyházként századok során, és tudtunk itt együtt élni egyetértésben és barátságban is mindazokkal, akik tőlünk különbözően gondolkodnak, beszélnek és élnek. Mire alapoztam mondanivalómat? Mi bátorított így üzeni híveinknek?

Írásom bekezdő gondolatát Gamaliel rabbi vélekedéséhez kapcsoltam. Zárósortaimat is az ő álláspontja alapján fejtem ki. Gamaliel tudta, hogy az egyház Isten hűsége miatt marad fenn. Közel kétezer év múltán igazoltnak látjuk álláspontját: Isten hűségesnek bizonyult a történelem folyamán. Erre a tényre alapoztam említett pásztorlevelem két éve közölt üzenetét. Népünk idestova 1100 éve ide költözött az akkori Pannónia térségébe, és hozzá tartozunk mind a mai napig. Áll ez annak ellenére, hogy akár megkérdézhajjuk: létezik-e még keresztény Európa? Igen, mert Isten irántunk való hűségében nem következik be változás. Járt erre már török, tatár . . . – mégis itt vagyunk. Napjainkban katolikus értelmiségiek, keresztény értelmiségiek, különböző más előjelű értelmiségiek együtt keresik küldetésszerepük pontosítását. Készek erre együtt és egymásért, mert tehetetlenségérzetük odafordítja tekintetüket a Biblia mutatta „hűséges Isten”-képhez, tőle kívánnak hűséget tanulni bácskai, bánági, szerémségi jajok gyógyítására. Katasztrófális etnikumhelyzetünk, szellemi nyomorunk, különböző rétegződésű megosztottságunk, cselekvésháttér nélküli szavak, egyetlen politikai párt egyre szűkebbé váló gondolatisága – mindez elnyomorodás helyett áthidalható, mert végre minden vajdasági írástudó beiratkozni kíván annak az elemi iskolának az első osztályába, amelyben csak egyetlen tantárgyat tanít a tanító bácsi, s ennek a neve: hűség önmagunk küldetéséhez.

Ugyanaz a Krisztus Jézus, aki azt mondta volt, hogy haszontalan szolgálóként gondolkodjunk magunkról, feltételezésem szerint minden bizonnyal készséggel áldását adja a néhány sorral fentebb említett elemi iskola első osztályára.